

Om mulighetene for en kriminologisk undersøkelse av norske landssvikere.

Noen bemerkninger i anledning av Karl O. Christiansens verk:
„Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen.“

Av politifullmektig ULRIK BORCH.

Innledning.

Rettsoppgjøret med landssvikerne her i landet etter frigjøringen byr på en overveldende mengde stoff av kriminologisk interesse. Det foreligger da også adskillig statistisk materiale vedkommende landssvikoppgjøret,¹⁾ men på tross av — eller kanskje heller på grunn av — stoffmengden lar en samlende kriminologisk undersøkelse fremdeles vente på seg.

I Danmark lå forholdene på flere måter gunstigere an m. h. t. kriminologiske undersøkelser av tilsvarende materiale. Ikke bare var oppgjøret med landssvikerne der mindre i omfang, men de nødvendige skritt til å innsamle og bearbeide stoffet ble tatt på et tidlig tidspunkt, og sist, men ikke minst, hadde man kvalifiserte menn til å lede dette arbeide.

Allerede i oktober 1945 opprettet det danske direktorat for fængselsvesenet et eget kontor med det dobbelte formål å skape et grunnlag for fordelingen av landssvikfangene mellom de forskjellige straffeanstalter og å tilrettelegge forholdene for en kriminografisk og kriminal-sociologisk undersøkelse av disse fanger og deres kriminalitet. Det daglige arbeide på dette kontor ble ledet av lektor i kriminologi ved Københavns universitet, mag. art. *Karl O. Christiansen*. Denne har også utarbeidet en redegjørelse vedkommende det innsamlede materiale, som ble utgitt i 1950 av Direktoratet for Fængselsvæsenet under tittelen: „Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen. En kriminografisk og sociologisk oversigt over 5.107 mænd dømt efter straffelovstillæggene af 1/6. 1945 og 29/6. 1946“ (anmeldt i NTKK 1950 s. 360).²⁾

Noen bemerkninger om den danske undersøkelse.

Som forfatteren gjør oppmerksom på, har opplysningene vært av den art at de først og fremst har tillatt en kriminografisk og sociologisk belysning av materialet. Spørsmålet om arvelighet og kriminalitet har således ikke kunnet undersøkes, f. eks. gjennom kriminalitetsfrekvensen og frekvensen av psykiske abnormiteter i lovovertredernes

¹⁾ Se bl. a. Justisminister *O. C. Gundersen*: Noen betraktninger omkring rettsoppgjøret —. T.f.R. 1948 s. 481 ff., O.T.prop. nr. 92 for 1945/46 og nr. 72/1948.

²⁾ En redegjørelse for en psykologisk og psykiatrisk undersøkelse av en del av landssvikfangene, samt en undersøkelse av de kvinnelige landssvikere er bebudet senere.

slekt. Forfatteren har heller ikke kunnet praktisere noen typologi på grunnlag av landssvikernes konstitusjonstyper, slik som forfatteren har gjort det i andre danske fangeundersøkelser. — Spørsmålet om tilbakefall har forståelig nok ikke kunnet undersøkes av forfatteren, da landssvikerne ennå satt internert ved undersøkelsen, men dette problem fortjener oppmerksomhet i fremtiden.³⁾

De undersøkte landssvikere er inndelt i dominansgrupper etter de kriminelle grupper de som landssvikere har tilhørt. En slik inndeling må nødvendigvis til en viss grad bero på et skjønn, f. eks. hvor en landssviker har tilhørt flere forskjellige organisasjoner.

Som hjelpemiddel ved den statistiske bearbeidelse av det innsamlende materiale har forfatteren benyttet hullkort som har muliggjort registrering av inntil 280 forskjellige egenskaper. Med slike tekniske hjelpemidler oppnår man utallige muligheter for kombinasjoner av de ulike registrerte egenskaper.

Hvis man skal forsøke å sammenfatte inntrykket av den foreliggende redegjørelse, ligger det nær å ty til fengselsdirektør Tetens' og overlege Stürups forord til verket, hvor det karakteriseres som en „nøktern, vitenskapelig betonet reportasje, som ikke alene henvender seg til jurister og andre som mer faglig er interessert i dette område“, hvor forfatteren „uten lyrikk av noen art ganske simpelt gir de umiddelbare resultater.“

Arbeidet imponerer ved sin grundighet og vederheftighet. Hvor en definisjon ikke er helt skarp i kanten eller en forhastet slutning ligger nær, er forfatteren selv den første til å gjøre oppmerksom på det. De muligheter materialet byr på, er vel ikke uttømt med denne redegjørelse — mulighetenes tall er legio — men det foreliggende arbeide vil ganske sikkert danne et solid grunnlag for senere detaljstudier. Etter mitt skjønn innbyr også forfatterens eksempel til etterfølgelse her i landet i den utstrekning det da er mulig.

Mulighetene for en tilsvarende undersøkelse her i landet.

Hvis man skal forsøke å foreta en tilsvarende undersøkelse her i landet, vil det første problem formentlig være å finne frem til en hensiktsmessig begrensning og inndeling av materialet p. g. a. den overveldende mengde.⁴⁾ — Jeg antar at undersøkelsesmaterialet eventuelt måtte inndeles geografisk og etter dominansgrupper. Den geografiske inndeling burde søkes ført videre enn i den danske undersøkelse, f. eks. til fylker og kommuner, og inndelingen i dominansgrupper kunne neppe følge det danske skjema. — Undersøkelsen burde eventuelt søkes

³⁾ Homologt recidiv vil det ikke lett bli tale om i fredstid, det måtte da være spionasje til fordel for en „fremmed makt“.

⁴⁾ Iflg. justisminister Gundersen l.c. s. 483 hadde ca. 50.000 personer fått eller ville få straff, hvorav ca. 20.000 frihetsstraff og ca. 30.000 bøter, rettighetstap m. v. I Danmark var iflg. Christiansen l.c. ved utgangen av 1948 dømt i alt 14.269 landssvikere, hvorav 14.100 hadde fått frihetsstraff.

begrenset til representative utvalg fra de forskjellige distrikter og dominansgrupper.

Når den endelige, offisielle statistikk over dømt landssvikere foreligger,⁵⁾ vil man formentlig ha et grunnlag for en slik begrensning og inndeling. Samtidig vil man se i hvilken utstrekning statistikken egner seg som grunnlag for kriminografiske og kriminal-sociologiske undersøkelser, og på hvilke punkter man trenger å supplere materialet.

Ved spesialundersøkelser må man antagelig søke det vesentlige materiale blant landssviksakenes dokumenter. Dette kildemateriale er kvantitativt meget stort, men kvalitativt noe varierende etter avgjørelsesmåten og -tidspunktet. — Ytterligere opplysninger vil kunne skaffes ved intervjuer eller spørreskjemaer såfremt undersøkelsen gjør det nødvendig.⁶⁾

Et forsøk på en begrenset undersøkelse av et lite materiale.

For å få et lite inntrykk av materialets fullstendighet og egnethet for bearbeidelse har jeg gjennomgått saksdokumentene i 100 landssviksaker mot like mange personer fra et bestemt politidistrikt.⁷⁾ Materialet består av 85 menn og 15 kvinner. Av disse var 56 bosatt i by ved domfellelsen, respektive vedtagelsen av forelegg (45 menn og 11 kvinner), og 44 (h.h.v. 40 og 4) var bosatt i landdistrikt. — Materialet representerer bare en liten del av landssvikkriminaliteten i vedkommende politidistrikt, og utvalget kan ikke ansees representativt. — Mulige ulikheter mellom land og by kan ikke ansees signifikante p. g. a. materialets begrensning.

Utvalget er undersøkt med hensyn på: 1) fødested, 2) foreldres erverv, 3) egen utdanning, 4) erverv, 5) ekteskapelig stilling, 6) tidligere kriminalitet, 7) dominansgruppe, 8) alder, 9) idømt straff, 10) andre straffbare forhold pådømt samtidig, 11) motiver, 12) landssvik i familien, 13) tidligere politisk innstilling.

Den anvendte metode har vært av aller enkleste slag, idet hver egenkap er registrert for seg h.h.v. for by og landdistrikt, men uten kombinasjon av de forskjellige egenskaper. Materialet er så lite at det ikke berettiger til noen annen slutning enn den negative at man intet kan slutte derav.⁸⁾

Jeg skal gjengi de tallmessige resultater med noen bemerkninger om hvordan en mer omfattende undersøkelse etter min mening eventuelt burde vært gjennomført.

⁵⁾ Iflg. Statistisk Sentralbyrå engang i løpet av 1952.

⁶⁾ Dette gjelder vel særlig ved psykologiske og psykiatriske undersøkelser. Slike undersøkelser er såvidt vites, igangsatt i noen utstrekning, men noen resultat er ennå ikke offentliggjort.

⁷⁾ Mer enn 90 av de undersøkte saker har i sin tid vært behandlet av meg som midlertidig tjenestemann i politi og påtalemyndighet under landssvikoppgjøret.

⁸⁾ Da undersøkelsen er utført på begrenset tid på fyrabend, tør jeg heller ikke utelukke penneglipp og regnefeil.

Undersøkelse av fødested i forhold til bopel.

	Bosteds- kommune	Annen by	Annet landdistrikt	Utlan- det	Ukjent
Bosatt i by, født i . .	14	14	17	9	2
Bosatt i landdistrikt, født i	30	6	8		
Hele materialet	44	20	25	9	2

Opplysningene er hentet fra dåpsattester eller rettslige eller utenrettslige forklaringer.

Hvis man skulle foreta en sammenligning mellom by og land på bredere grunnlag, måtte man formentlig ta hensyn til at forskjellen mellom småby og tettbebyggelse på landet i mange tilfelle nærmest er formell. I det distrikt undersøkelsen gjelder, er det forøvrig foregått byutvidelser i løpet av den siste mannsalder.

Foreldrenes erverv.

For enkelhets skyld er fulgt den samme inndeling som i den danske undersøkelse, d. v. s. man opererer med følgende 7 grupper: 1) landbruk (herunder har jeg også tatt fiskere), 2) håndverk og industri, 3) handel, 4) transport (herunder også medregnet sjøfolk), 5) liberale erverv og offentlig tjeneste, 6) pensjonister og 7) ukjent eller intet erverv. (Gruppene er betegnet med forbokstaver.)

	La.	Hå.	Ha.	T.	Lib.	P.	U.
Bosatt i by	8	29	8	4	2		5
Bosatt i landdistrikt . .	29	10	1	2	1		1
Hele materialet	37	39	9	6	3	0	6

Tallene bygger dels på dåpsattester, dels på personalia i rettsbøker og politirapporter. Heri ligger en viss skjevhet, da foreldrene kan ha forandret erverv siden barnet ble døpt, slik at opplysningene fra de forskjellige kilder ikke stemmer overens.⁹⁾ Dertil kommer at ervervsbetegnelsene ofte er ufullstendige eller mangler helt både i det ene og det annet offentlige dokument.

M. h. t. inndelingens hensiktsmessighet antar jeg at gruppen „håndverk og industri“ særlig i et industristrøk lett vil romme så mange forskjellige erverv at den blir mindre egnet for sociologisk bearbeidelse. Håndverksmestre og ikke-faglærte arbeidere vil f. eks. bli henført til samme kategori. Ved en fullstendigere undersøkelse vil det derfor bli nødvendig med en finere inndeling.

Utdannelse.

Ved inndeling etter landssvikernes utdanning er det samme skjema benyttet som av den danske forfatter, nemlig: 1) folkeskole (F), 2) supplerende utdanning med eller uten eksamen, f. eks. fortsettelses-

⁹⁾ Ved uoverensstemmelser er dåpsattestene lagt til grunn.

skole, teknisk aftenskole, handelsskole, landbruksskole eller opplæring i et håndverk (Sup.), 3) middelskole eller realskole (M), og 4) artium og/eller annen høyere utdanning (H).

	F.	Sup.	M.	H.	Opplysning mangler ¹⁰⁾
Bosatt i by	3	26	12	8	7
Bosatt i landdistrikt	2	12	6	1	23
Hele materialet	5	38	18	9	30

Som det vil sees, er opplysningene utilstrekkelige. Mot klassifiseringen kan formentlig innvendes at gruppe nr. 2 blir for stor og uensartet. Praktisk og teoretisk utdanning eller utdanning med og uten eksamen innen denne gruppe burde antagelig vært registrert særskilt.

Erverv ved kriminalitetens begynnelse.

Også når det gjelder landssvikernes erverv, er inndelingen i den danske undersøkelse lagt til grunn, som ved foreldrenes erverv.¹¹⁾

	La.	Hå.	Ha.	T.	Lib.	P.	U.
Bosatt i by	1	16	13	3	12		11
Bosatt i landdistrikt ..	18	6	1		4		15
Hele materialet	19	22	14	3	16	0	26

Om inndelingen gjelder det samme som for foreldrenes erverv, d. v. s. ved en fullstendig undersøkelse bør gruppenes antall økes.

Ekteskapelig stilling ved kriminalitetens begynnelse.

	Ugift	Gift	Enke	Separert	Skilt
Bosatt i by	18	36	1		1
Bosatt i landdistrikt	20	23			1
Hele materialet	38	59	1	0	2

Tallene må tas med forbehold da de undersøkte politirapporter og rettsbøker i mange tilfelle manglet opplysninger om tidspunktet for giftemål, separasjon, skilsmisse eller ektefelles død. I slike tilfelle er situasjonen ved domfellelsen lagt til grunn.

Tidligere kriminalitet.

Opplysningene om landssvikernes tidligere kriminalitet er hentet fra utskrifter av strafferegisteret og bøtejournalene, hvor disse forelå, og ellers fra politirapportene. Under bøter er medregnet forbrytelser og forseelser etter straffeloven, overtredelser av spesiallovgivningen, samt politivedtekter.

¹⁰⁾ Antagelig hadde samtlige iallfall vanlig folkeskole, men saksdokumentene inneholdt ingen opplysninger.

¹¹⁾ Gifte kvinner som ikke har hatt arbeide utenfor hjemmet, er henført under „ukjent eller intet erverv.“

	Frihetsstraff		Bøter	Ingen opplysninger om straff
	Ubetinget	Betinget		
Bosatt i by	1	2	11	42
Bosatt i landdistrikt ..	1		7	36
Hele materialet	2	2	18	78

Ved en mer systematisk undersøkelse bør man formentlig oppstille undergrupper for arten av den tidligere kriminalitet og størrelsen av den idømte straff, samt for en eller flere tidligere straffer.

Dominansgrupper.

Hvis man skal få et tilnærmet riktig inntrykk av landssvikernes kriminalitet, kommer man neppe utenom en inndeling i dominansgrupper, om enn etter noe andre linjer enn i den danske undersøkelse. — Jeg har forsøksvis oppstillet følgende dominansgrupper: 1) Passive NS-medlemmer, 2) tillitsmenn eller lønnede funksjonærer innen NS, 3) økonomiske landssvikere, 4) frontkjempere, 5) hirdmenn og vaktmenn i Hirdens Alarmerheler og Hirdens Bedriftsvern, 6) politimenn i Stats- og Grensepolitiet, samt tolker og tjenestemenn hos det tyske Sikkerhetspoliti, 7) angivere og 8) medlemmer av Vaktbataljonen. — Til denne gruppering kan innvendes at både gruppe 2 og 6 rommer svært mange uensartede tilfelle, fra underordnede kontordamer til overordnede tillitsmenn eller „saksbearbeidere“. En slik mangel vil imidlertid i noen grad kunne avbøtes hvis man med finere statistiske metoder registrerer kombinasjoner av flere egenskaper, som f. eks. alder, kjønn og dominansgruppe. — Gruppe 7 er heller ikke lett å avgrense.¹²⁾

Hvor en landssviker har tilhørt flere grupper, er han henført til den groveste, som ved den danske undersøkelse, d. v. s. at landssvikerne er gruppert etter den del af deres landssvikforhold som har vært utslagsgivende for straffeutmålingen.¹³⁾

Undersøkelsesmaterialets fordeling på dominansgrupper er som følger:

	Passive NS	Tillits- menn	Ökon. Lsvik	Front- kjemp.	Hird m.v.	Politi. tolk	An- givere	Vakt- bat.
Bosatt i by	18	16	5	4	10	2	1	0
Bosatt i landdistrikt ..	18	8	0	5	9	0	2	2
Hele materialet	36	24	5	9	19	2	3	2

Alder ved kriminalitetens begynnelse.

Fordelingen på de forskjellige dominansgrupper innen materialet vil nødvendigvis stå i en viss sammenheng med aldersfordelingen, noe

¹²⁾ I de danske straffelovstillegg er angiveri nevnt i gjerningsbeskrivelsen, noe som gjør avgrensningen lettere.

¹³⁾ Avgjørelsen må i noen grad bero på skjønn og forutsetter også et visst kjennskap til rettspraksis.

som også fremgår av den danske undersøkelse.¹⁴⁾ Frontkjempere f. eks. var gjerne yngre folk, mens NS-tillitsmenn og propagandister som regel var av en litt eldre årgang.

Aldersfordelingen i undersøkelsesmaterialet var:

	14-18	18-21	21-30	30-40	40-50	50-60	Over 60 år
Bosatt i by	4	7	7	11	19	7	1
Bosatt i landdistrikt . .	12	3	10	7	4	6	2
Hele materialet	16	10	17	18	23	13	3

Idømte straffer.

I nær sammenheng med aldersfordelingen og fordelingen på domnansgrupper står inndelingen etter idømte eller vedtatte straffer, eventuelt påtaleunnlater. Nedenfor er det ikke foretatt noen inndeling etter frihetsstraffenes lengde, eventuelt bøtenes størrelse, noe som formentlig burde gjøres ved en mer systematisk gjennomgåelse.¹⁵⁾

	Frih.- straff ¹⁶⁾	Bøter	Erstat- ning	Inn- dragn.	Retts- tap	Påtale- unnlät.
Bosatt i by	42	12	6	15	51	1
Bosatt i landdistrikt . .	27	15	9	5	41	2
Hele materialet ¹⁷⁾ . .	69	27	15	20	92	3

Andre straffbare forhold pådømt samtidig med landssvikforholdet.

Ved en eventuell vurdering av landssvikkriminaliteten sammenlignet med annen kriminalitet kan det ha sin interesse å undersøke i hvilken utstrekning de dømte landssvikere også er straffet for andre kriminelle forhold samtidig. En undersøkelse byr imidlertid på visse vansker, idet andre straffbare forhold p. g. a. de særlige rettergangsregler for landssviksaker ikke alltid har latt seg pådømme samtidig.¹⁸⁾

Nedenfor er de andre straffbare forhold kun inndelt i vinningsforbrytelser (strl. kap. 24—26 og midlertidig lov av 13/12.1946 om konfiskert eiendom) og forbrytelser mot legeme og helbred (strl. kap. 22). Den hyppigst registrerte forbrytelse har vært kjøp eller salg av konfiskerte gjenstander. — Ved en mer omfattende undersøkelse kunne det nok være grunn til å foreta en finere inndeling etter forbrytelsens art og muligens etter dens nærmere eller fjernere sammenheng med landssvikforholdet. — Som det vil sees, er det registrert såvidt få tilfelle av

¹⁴⁾ Jfr. Karl O. Christiansens foran omhandlede verk s. 61 ff.

¹⁵⁾ Ang. undersøkelse av frihetsstraffenes lengde for et omfattende materiale, se justisminister Gundersen l.c. s. 495.¹⁶⁾ Herav betinget: 1 bosatt i by og 3 i landdistrikt. ¹⁷⁾ Summen blir adskillig over 100 da flere reaksjoner regelmessig er anvendt samtidig.¹⁸⁾ Jfr. landssvikrettergangslovens § 1 nr. 1 f). Formentlig er påtaleunnløtelse etter strpl. § 85 nr. 2 anvendt i en rekke tilfelle, slik at forseelser og småforbrytelser ofte faller ut av bildet.

annen kriminalitet at en omfattende gruppering ikke har vært påkrevet.

	Vinnings- forbrytelser	Forbrytelser mot legeme og helbred
Bosatt i by	8	1
Bosatt i landdistrikt	2	0
Hele materialet	10	1

Oppgitte motiver.

De nedenfor gjengitte tall bygger på de undersøktes egne politiforklaringer om sine motiver.¹⁹⁾ Opplysningene har vært sparsomme og forklaringene ofte stereotype. Hvor flere motiver er oppgitt, er dette registrert, slik at antallet av registrerte motiver blir større enn antallet av undersøkte som har gitt opplysninger.

De oppgitte motiver er inndelt i følgende grupper: 1) idealistiske motiver, 2) økonomiske hensyn, 3) tvang, press eller påvirkning, og 4) diverse andre motiver.

	Ideelle motiver	Økonom. hensyn	Tvang etc.	Div.	Ingen oppl.
Bosatt i by	25	8	6	5	12
Bosatt i landdistrikt ..	26	2	2	6	8
Hele materialet	51	10	8	11	20

Til inndelingen kan bemerkes at gruppe 3 er noe for omfattende og ikke lett å avgrense. Ved en systematisk undersøkelse kunne det være ønskelig med en finere gruppering. Gruppe 2 kunne også vært inndelt i undergrupper, f. eks. for arbeidsløshet og andre tilfelle av absolutt eller relativ nød. Dette kunne formentlig hatt sin interesse bl. a. ved sammenligning mellom antall landssvikere i ulike distrikter sammenholdt med arbeidsløshetsprocenten i de respektive distrikter.

Landssvikkriminalitet i de undersøktes familier.

I sammenheng med registrering av oppgitte motiver for landssvikerens kriminalitet, som f. eks. påvirkning, ligger det nær å undersøke om landssvikkriminalitet også har forekommet i de undersøktes familier.²⁰⁾ Nedenfor er gjengitt tallene på undersøkte som hadde enten 1) ektefelle, 2) foreldre eller barn, 3) søsken eller 4) andre slektninger eller besvogrede som var straffet for landssvik. — Hvor en av de undersøkte hadde f. eks. både ektefelle og barn som var straffet, er vedkommende bare registrert en gang, f. eks. med ektefellen straffet.²¹⁾

¹⁹⁾ Oppgitte motiver er en ting, de individuelle betingelser for kriminaliteten en annen ting. ²⁰⁾ Påvirkning fra nære slektninger er sjelden oppgitt som motiv, hvilket også kan skyldes materialets ufullkommenhet.

²¹⁾ Tilknytningen innen familien kan altså være sterkere enn tallene tyder på.

	Ekte- felle	Foreldre el. barn	Søsken	Andre besl. eller besvog.
Bosatt i by	14	14	3	0
Bosatt i landdistrikt	17	14	11	0
Hele materialet	31	28	14	0

Tidligere politisk innstilling.

I forbindelse med undersøkelsen av landssvikernes motiver kan det formentlig også være grunn til å se på de undersøkte tidligere politiske innstilling.²²⁾ Nedenfor er registrert 1) tidligere medlemskap i eller sympati med NS, 2) do. vedkommende andre partier og 3) parti-løshet eller politisk likegyldighet, alt på grunnlag av de undersøkte egne opplysninger i saksdokumentene.

	Tidl. medl. av NS	Annet pol. parti	Intet parti	Ingen oppl.
Bosatt i by	14	3	2	37
Bosatt i landdistrikt	12		1	31
Hele materialet	26	3	3	68

Andre egenskaper blant de undersøkte landssvikere.

I h. t. legeerklæringer og andre sikre opplysninger fantes det i undersøkelsesmaterialet 3 invalider, 1 diabetiker, 1 psykopat, 1 med tuberkulose og 1 med gonorrhoe. — 3 av de undersøkte var tyskfødte og 1 svensk født.

Materialets egnethet for videre undersøkelser.

Hensikten med denne undersøkelse har ikke vært å søke å trekke vidtgående slutninger av det undersøkte materiale,²³⁾ men først og fremst å få konstatert om materialet egner seg for kriminografisk og sociologisk bearbeidelse. P. g. a. materialets begrensning må man imidlertid være varsom med å trekke slutninger også når det gjelder dets skikethet.

Materialet er undersøkt med hensyn på 13 forskjellige egenskaper, jfr. foran. Materialet har vist størst svikt når det gjelder tidligere politisk innstilling (opplysninger manglet i 68 % tilfelle), dernest kommer egen utdannelse (30 %), landssvikkriminalitet i familien (27 %) og oppgitte motiver (20 %). Når det gjelder de andre undersøkte egenskaper, synes imidlertid opplysningene å være relativt utførlige.

Dette kan tyde på at materialet som i Danmark egner seg best for en kriminografisk undersøkelse, og mindre for en sociologisk bearbeidelse. I hvilken utstrekning materialet egner seg for kriminal-psykiatrisk

²²⁾ D. v. s. før okkupasjonen.

²³⁾ Kontrollgrupper av alminnelige kriminelle og ikke-kriminelle er derfor ikke undersøkt.

undersøkelse, er det ikke mulig å si da det kun er registrert en psykopat i det undersøkte materiale. M. h. t. arvelighet og kriminalitet er materialet neppe videre skikket uten utstrakte spesialundersøkelser.

Landssvikoppgjørets veldige omfang skaper også visse praktiske vansker, men forhåpentlig vil disse kunne avbøtes noe når den offisielle statistikk foreligger.

De muligheter som er til stede for en kriminologisk undersøkelse, bør imidlertid neppe lates unyttede.²⁴⁾

Verdien av en kriminologisk undersøkelse.

Hvor meget man bør ofre på en eventuell kriminologisk undersøkelse av dømte landssvikere, vil være avhengig av verdien av et slikt arbeide, da selvsagt utført med vitenskapelig metode og visse tekniske hjelpemidler som ved den danske undersøkelse.

At et slikt arbeide ville ha historisk interesse, synes klart. Vårt land har ikke tidligere hatt noe slikt oppgjør etter en krig.²⁵⁾ En undersøkelse som nevnt kunne vel også ha sin kriminalpolitiske betydning. Den kulturelle gjenoppbygging etter krigen reiste problemer av sosial og pedagogisk art, som f. eks. spørsmålet om hvordan kommende slekter bør oppdras forat nazismen og lignende fenomener skal kunne unngås i fremtiden.²⁶⁾ Vår beredskap reiser også spørsmålet om hvordan samfunnet bør innrettes forat man skal unngå en tilsvarende svikt i en lignende situasjon i fremtiden.²⁷⁾ — Hvis en undersøkelse av forutsetningene for landssvikernes kriminalitet kunne bidra noe til å klarlegge disse spørsmål, ville den rettferdiggjøre seg selv.

Et arbeide som foran nevnt, ville også på sitt spesielle felt være et ledd i undersøkelsen av noen av de problemer FN's økonomiske og sociale råd har påpekt bør undersøkes, nemlig „den alminnelige sosiale bakgrunn for kriminaliteten og den enkelte lovovertrедers hele personlighet og levnedsløp.“²⁸⁾

Hvis jeg med dette oppsett har kunnet bidra noe til å vekke interessen for disse problemer, ville hensikten være nådd.

Ulrik Borch.

²⁴⁾ Man bør neppe vente å finne bekreftelse på den populære oppfatning fra krigen at landssvikerne var en samling mindreverdige individer. En slik oppfatning hadde kun sin misjon i holdningskampen dengang.

²⁵⁾ I 1814 ble det såvidt vites, reist krigsrettssak mot noen offiserer som ikke hadde gjort sin plikt i krigen, men aksjonene ble visstnok innstillet etter ordre av Karl Johan.

²⁶⁾ Se forordet til Karl O. Christiansens her omhandlede verk.

²⁷⁾ At landssvikproblemet i høy grad var et psykologisk og sosialt problem, er formentlig erkjent. — Problemet er også behandlet i skjønnlitteraturen. Se således Sigurd Hoel: *Møte ved milepelen*. Oslo 1947.

²⁸⁾ Preliminær rapport avgitt i 1947 av en sosial kommisjon nedsatt av FN's økonomiske og sosiale råd. Sitert etter *Hurwitz*: *Kriminologi* (2. utg. Kbh. 1951) s. 445 f.